

ženo deželo „irredentovcev“ za zmerom odnesli, tako, da tudi do poštenih zavarovalnih zavodov pravo zaupanje vedno bolj gine, in to tem bolj, ker so privatni, kar se mu pa ne more v greh in zeló šteti.

Reči se mora, da država sama za kmeta in pa za obrtnika vse premalo skrbi.

Ker je novemu državnemu zboru — oziroma državnim poslancem, uže več silo važnih reči naročenih, katere naj bi se postavno zagotovile in vresničile sklepanjem državnega zbora, toraj, ali bi ne bilo tudi na nujnem in pravem mestu gledé vsakovrstnega zavarovanja, osobito proti ognju kaj stalnega in zdatnega vkreniti?

Neobhodno potreba je tudi postave, po kateri bi se moral vsak, kdor ima kaka poslopja ali druge ognju podvržene reči, ter davek plačuje ali pa stalno službo ima, zavarovati. Zavarovalnica taka naj bi bila splošna državna, pod nadzorstvom vladnim. Zavarovalni agenti naj bi bile vse c. kr. davkarije po celi državi, katere bi zavarovalnino pobirale, a onesrečencem pa dotične premije izplačevale. Zavarovalnina naj bi se z davki vred pobirala — za zavarovalnično blagajnico, katera naj bi se v jeseni vplačevala, kadar se poljski in drugi pridelki pospravijo in ljudem „nervus rerum“ toliko priglavitice ne zadaja, nego o drugih letnih časih. Zavarovalnina naj bi se tudi onesrečencem izplačevala, ako jih nesreča pred uplačanjem dotičnega zneska — za isto leto zadene.

Taka splošna c. k. državna zavarovalnica *) bila bi gotovo na krepkih nogah — trdna — do katere bi ljudstvo popolnoma zaupanje imelo. In, ko bi moral po postavi vsakdo zavarovan biti, bili bi tudi letni zavarovalni doneski tako neznatni, da bi male soldke v ta namen vsakdo prav lahko pogrešal, a pomagano bilo bi pa vsakemu onesrečencu brez tuje pomoči, brez milodarov tako, da bi mu ne bilo treba zavoljo nesreče milega domovja zapustiti, ter se od svojega kraja v vseh nadlogah in pomanjkanju z beraško palico ločiti.

Ne le občine, ne le dežele, nego cela država bila bi na koristi od takega splošnega državnega zavarovalnega zavoda!

Naj bi toraj to reč modri in učeni gospodje, osobito pa novoizvoljeni državni poslanci temeljito premislili in prevdarjali, ter slednjič do — za splošni blagor ljudstva in cele države — prekornostnega rezultata reč doveli! V uzajemnosti in edinosti je moč — a v posameznostih pa — razpad!

Res je, da bi dosedanji solidni zavarovalni zavodi proti splošnemu konkurirati ne mogli, a nič ne dé — kolo časa se vedno vrti — toraj naj bode tudi v tem obziru napredek!

Prem 14. avgusta 1859.

Matija Rant, narodni učitelj.

Znanstvene stvari.

Shod antropologov in zgodovinarjev v Ljubljani.

Zadnje dni meseca julija so došli v Ljubljano učenci iz raznih dežel v prvo zborovanje avstrijskih an-

*) Tako jako koristno državno posilno zavarovalnico je uže pred mnogimi leti občni zbor družbe kmetijske kranjske pod predsedstvom svitlega nadvojvode Ivana vladi priporočal in dr. Bleiweis je tadanjemu ministru baronu Bachu na Dunaji osebno na srce pokladal njeno napravo, al ta zadeva ni našla takrat zaželjene rešitve.

Vred.

tropologov in starinoslovcev, med ptujci: znani dvorni svetnik F. vitez Hochstetter, zaslužni pisatelj na prazgodovinskem polju z Dunaja dr. Much, grof Gundaker Wurmbrand, ki se marljivo pečá s starinoslovjem avstrijskih dežel, angleški konzul v Trstu kapitán R. Burton, sloveči popotnik po Afriki in obiskovalec Nilovih virov, dr. Simon Ljubić, vodja narodnega muzeja v Zagrebu, Feliks Kanitz, ki je obelodanil imenitno delo o Bolgariji.

Marsikateri naših bralcev bi si utegnil misliti, kaj neki so hoteli ti učenjaki s svojim zborovanjem, in uže poznamenovanje, ki si ga dajejo, se mu čudno dozdeva. Tem bodi povedano, da antropologija je grška beseda ter sploh pomeni nauk ali znanstvo o človeku in v tem obziru ima za predmet njegovo telesno (fizično) kakor duhovno (psihično) natoro. Naravna smér te vednosti je spoznanje samega sebe, in po mnogobrojnem opazovanju — človeka sploh. Ako si izbere za predmet samo delovanje duše, potem se imenuje dušoslovje ali psihologija; če se ozira na truplo, zove se somatična, fiziologična ali fizična antropologija, takrat pa, kedar se pečá z medsebojno razmero med dušo in telesom, jej pravijo sintetična antropologija, pa tudi pragmatična, to je, na življenje obrnena, ki uže bolj modroslovni vedi pripada ter ima pospeševati človekoznanstvo. In v tem slučaju se sme imenovati antropognozija.

Iz tega se razvidi, da je delokrog te vednosti zeló obširen; tu se srečavajo bogoslovci, modroslovci in medicinarji. Učenjaki toraj, ki se s to stroko véde pečajo, nazivljejo se antropologi.

Kake vrste učenjaki so se pa zbrali k ljubljanskim obravnavam? Kakor se je pokazalo iz poznejših razgovorov in sicer iz njihovega splošnega delovanja, vkvarjajo se oni z opazovanjem in preiskavanjem človeka kot natornega bitja po telesu ter njegovih razmer in odnosajev v svetovni zgodovini. In tukaj ravno se strinejo z zgodovinarji. Ker pa se vsi ti učenjaki posebno brinejo razjasniti dozdej še temno in nezanesljivo starinsko dôbo na podlagi raznih izkopanin in najdeb iz starodavnih časov, o katerih se še celó pred deceniji ni dosta vedelo, tedaj od danih, zanesljivih, na skušnjo se opirajočih reči sklepajo nazaj na žitek in bitek starodavnih ljudstev in njihovih plemen in se primerno imenujejo antropologi in prazgodovinarji (prazgodovinarji) ali starinoslovci.

Uže iz tega je razvidno, da je to znanstvo zeló koristno ter imenitno za starinsko dobo zgodovinsko.

Po tem razjasnilu bode vsak čitatelj lože razumel naslednje razprave antropologičnega zborovanja, katere sicer niso sistematično obdelovanje kake tvarine, vendar so kolikor toliko v vednost zvezni med seboj. Nas Slovence toliko bolj zanimajo, ker se je večina tvarin sukala v naših slovenskih deželah — o predmetih, velevažnih za našo zgodovino.

Povejmo zdaj na kratko, kako so se vršile dotične obravnave.

Po navadnih pozdravih dá izvoljeni predsednik zborovanja vitez Hochstetter besedo kustosu Dežmanu, kateri jasno razlaga „najnovejše najdbe v gomilah šmarjeških na Dolenjskem“. Tako imenovani „ajdovski grobovi“ se nahajajo po vsej Evropi, posebno pogosto pa po slovenskih krajih, kjer se sploh imenujejo „gomile“, „grobovi“, sem ter tje tudi „šaci“, to je, kraji, kjer se nahajajo zakladi (star denar, bron, orodja itd.). Gomila je prav slovansko ime iz „mogila“, ki se v narečjih razno spreminja, ter se nahaja celó v romanskem in albanskem jeziku v besedi „gamulje“.

Tako moremo tudi slovenske „Gameljne“ razložiti. Sploh so to večji, kot navadni, sedanji grobovi, njih večina je pa zelo obsežna, in se na polju, travnikih ali gozdih vidijo kakor grički okroglaste podobe. Kranjska dežela je taci „grobov“ zelo bogata. Že Valvazor pripoveduje o 300 ajdovskih grobovih na planini Bevsica na Gorenjskem, potem krog Vač, Brda in Podpeči, tudi Notranjsko jih ima pri Silentaborju, Knježaku, Trnovem, Oblokah itd., seštevno veliko pa Dolenjsko.

Znane so gomile blizu Št. Vida pri Zatičini, kjer je bila rimska vojaška postaja „ad acervos“, „acervone“ (=gromada, skupaj znešeni grobi), krog Zužemberka, Trebnja, na Belokranjskem pri Podzemeljnu, krog Šentjerneja, Št. Ruperta, Šmarjete, Kostanjevice in okolo Radeč. Blizu Šmarjete se je pod vodstvom gosp. Šalca odkopalo več gomil (tumulus), samo na zapadni strani Višnjivirha se jih je pokazalo 32, sicer še pri (šmarjetskih) Toplicah, Zalovcah in za Klevevškim gradom. V 7 popolno odkopanih grobovih so se našle zelo zanimive reči iz kamna, brona in železa, — človeškega okostja, kakor prej na Vačah, pa niso našli. Zlato se nahaja kot lepoticje na raznih orodjih, lončeni in stekleni biseri, poslednji višnjevkasti in zelenkasti, jantarjeve vratne verižice; iz brona zapestnice, igle, pasovi, sulične špice; sekirica iz serpentina, kremena nožek; sulice, krivi noži in bodalo iz železa. Enake reči so se našle tudi po drugih gomilah. Vse kaže za veliko starost, predrimsko dobo, tedaj čez 1800 let; lično delo pa priča, da je tam moralo prebivati dokaj omikano ljudstvo, katero hoté nekateri za Tuske ali Feničane spoznati, akoravno je nek učenjak trdil, da Feničani iz srednjega morja ven v severno Evropo po jantar hodili niso, ker so ga namreč bližje imeli na Laškem. Povdarjalo se je, da kjer se nahaja ime Šmarjeta, se sme z gotovostjo smatrati to za prazgodovinsko ali saj rimsko najdbo, kar učeni benediktinec dr. Neumann s tem razlaga, da sme iz svojih arheologičnih studij z gotovostjo sklepati, da cerkve sv. Marjete, sv. Jurija in sv. Mihele stojé na tleh prvega pokristijanjenja dotičnih prebivalcev. Ti svetniki se nam predstavljajo v boji z drakonom, katerega mečejo v brezdno, tedaj znamenjujejo — zmago krščanstva nad poganstvom. Zato so si jih ravno v takih krajih radi izvolili za patrone.

Potem čita prof. Gurlitt iz Gradca svoj sestavek: „o lončenih posodah in razvoji njih ornamentike“. — Ta spis se kolikor toliko ozira ravno na razne izkopanine po mnogoterih gomilah ter jih od te zanimive strani pojasnjuje. On trdi, da se ozaljšava vrčev in lončenih posod sploh ne naslanja na prirodne predmete, ampak na zglede, vzete iz tkanine ali pa veznine. Nekdanje ljudstvo, ki je, na pr., prebivalo na stavbah na koléh in se posluževalo takih posod, moralo je se ve da uže poznati tkanje. Iz ornamentike (lepoticja) na posodah kacega ljudstva sme se sklepati na način tkanja in deloma na obliko seštevno ženskih oblačil, ker ženska oblačila navadno kažejo več zaljšave, kakor moška. Gurlitt imenuje to „tekstilno ornamentiko“ ter omeni faktum, da ljudstva, ki le posnemajo prirodne (natorne) predmete, niso sposobna za umetniško napredovanje.

(Dalje prihodnjič.)

Slovstvene stvari.

Jezikoslovne opazke.

Iz Rusije maja meseca. — 7.

(Dalje.)

Iz vse one zmesi, ki jo gosp. M. za predlog v Slovencem v svojem jezikovaru vari, je vidno, da on niti

etimologije niti izgovarjanja predlogov ne zna. Po razlaganji učenih ruskih jezikoslovcev v dozdgodovinski slavjanski dobi predlogi *k*, *s*, *v* so imeli nosne končnice ter so se izgovarjali *kon*, *son*, *von* (primeri gr. *σύν*, *έν*, lat. *cum*, *in*). Ostanki teh oblik se še nahajajo v staroslovenščini zgodovinske dobe, na pr. *sonvražnik*, *sonsed*, *vontrj*, *vontek*, kjer se je tudi v novoslovenščini *so* in *vo* še ohranil: *sovražnik*, *sosed*, *vnotr* (noter), *votek* (ali *votka*).

To potrjuje tudi dr. Miklosich. Ali dr. Miklosich „Lautl.“ str. 379. tudi po pravici govori: „die in nie ruhender fortbildung begriffene sprache lässt manchen im altslov. noch erhaltenen starken vokal zu *т* und *б* herabsinken, und in der zukunft wird noch mancher bisher verschont gebliebene starke vokal dasselbe schicksal erfahren“. Tukaj je dr. Miklosich kratko in dobrotarisanal zgodovino razvitja ne le slavjano-ruskega, temuč vseh indoevropskih jezikov iz globoke starosti do današnjega dne. Ker pa oblike „der in nie ruhender fortbildung begriffenen sprachen“ svoje glasne končnice čezdalje bolj izgublajo, in vsled tega nastajajo slučajni neblagoglasja, zato si je narodno čutje lepoglasja preskrbelo druge pripomočke k blagozvučju. Taki pripomočki so *assimilatio*, *dissimilatio*, *evfonični vokali* in *konsonanti*. Tako nam objasnuje z ene strani etimologija, z druge strani *evfonijska* vse oblike, kakoršne koli so v zgodovinski dobi prejeli predlogi *kon*, *son*, *von*. V rusščini, to je, v najbolj krepkem, najbolj polnoglasnem in najbolj samostojnem, ali, kakor Rusi pravijo, „samobitnem“ — med vsemi slovanskimi jeziki so se glasne končnice predlogov *kon*, *son*, *von* v nepomnivi starodavnosti popolnoma zbrusile, tako, da ti predlogi so goli konsonanti *k*, *s*, *v*, ki se tudi ne *assimilujejo* in ne *dissimilujejo*, kakor ruskemu jeziku sploh to sredstvo ni lastno. Rusi govoré: *s materju*, *s otcom*, kakor *s sestroju*, *s tovariščem*. Iz ravno tistih dozdgodovinskih časov si je narodni izgovor, čutljiv za lepoglasje, ohranil *evfonične* polne oblike *ko*, *so*, *vo*, ki jih pa blagoglasje veliko bolj redko terja, kakor gosp. M. trdi. Rusi ne govoré: *vo vodu*, *vovedenije*, temuč vselej: *v vodu*, *v vině*, *vvedenije*; v pred *v* ima še le na tretjem mestu *evfonično* obliko: „*vo vvedeniji*“ (in der Einleitung).

Drugače je ta stvar v slovenščini. Slovenski narod govori: *s teto*, *z očetom*, *sě starim očetom*, *k teti*, *k očetu*, *k staremu očetu*, *h kovaču*, *h krojaču*. Metelko je sicer tudi predlogom *k*, *s*, *v* dal polglas; ali slovenski narod ne govori: *sě teto*, *sě očetom*, *kě očetu*, *kě kovaču*, *vě hiši*. Ta Metelkova pomota je edino, kar je gosp. M. v njegovi slovnici dobrega našel, sicer ga pa grdo graja. Po mojem mnenji je Metelko gora, katere vrha gosp. M. še dolgo ne bo videl. Ako smemo še kaj reči o Metelkotu, tedaj ga moramo le hvaliti, kakor o drugih zadevah, tako tudi zato, ker je posebno kranjsko-slovensko narečje „*kultiviral*“. V tej zadevi, namreč, katero narečje kakega naroda še ima *kultivirati*, ima slovnicaar tako dolžnost, kakoršno ima pesnik in pisatelj sploh. Kaj bi na pr. Nemci rekli takemu kritiku, ki bi grajal Schillerja zato, ker je *kultiviral* „die neu-hochdeutsche sprache“, ne pa *podnarečja* kakega konca Nemčije, kjer na pr. govoré: „O jüeter Gott, ene jüet jepratene Gans is ene jüete Gabe dener Jüete!“ dasiravno s tistega konca železni kancler vlada ves nemški „Vaterland“? Kaj bi Rusi rekli takemu kritiku, ki bi grajal Gogolja zato, ker je *kultiviral* velikorusko narečje, dasiravno je bil po rodu Malorus?

Največa napaka pri nas Slovencih je ta, da vsak mojster-skaza terja, da bi vsi *kultivirali* jezik njegove vasi. Kranjsko je središče in sredotočje Slovenije,

od tistih narodov, od katerih so novi pojmi v Rusijo prišli. Tako delati je priporočeval uže Horacij:

„Si forte necesse est
Indiciis monstrare recentibus abdita rerum,
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget, dabiturque licentia sumpta pudenter;
Et nova fictaque nuper habebunt verba fidem, si
Graeco fonte cadent parce detorta.“

Tako uči Horacij in tako ravnajo razumni pisatelji vseh narodov; gosp. M. pa postopa narobe: njemu se narodno blago ne dopada, on trebi iz slovenščine narodne besede ter si za-nje izposojuje nepotrebne tujke, kakor da bi „starokopitnik“, „zaostatek“, „nazadstvo“, „neznalica“, „tegoba“, „drugako“ itd. itd. kaj boljše in lepše bilo od narodnih besedi: starokopitnež, zaostalost, nazadnjaštvo, nevednež, *) težava, drugače itd.

(Dalje prihodnjič.)

Znanstvene stvari.

Shod antropologov in zgodovinarjev v Ljubljani.

(Dalje.)

Konečno prof. Alfons Müllner razklada z veliko vnemo „način, kako se mora delovati na polju antropologije in prazgodovine“, ako hoče starinoslovec priti do zanesljivih rezultatov. Da je res iz srca govoril, da je njegov način zdaten, pokazal je ravnokar s svojim marljivim najnovejšim delom: „Emona, archäologische Studien...“ Podlaga, za na pr., kranjsko arheologijo mora biti topografija (krajepis), kajti starinoslovca že samo krajevno ime mnogokrat opozori na prazgodovinsko najdbo. Kraji: groblje, gomila, gradišče, razdrto, ruše, prezid, podzid, pregrad, v zideh, trnovo itd. kažejo starinske sledi. Imena slovenska so že zato silno važna, ker precizno znamenjujejo stvar in preiskovalca tudi na čas svojega postanka opominjajo. Tako kaže „Gradišče“ vselej na staro predrimsko ali saj rimsko trdnjavo (castell), med tem, ko se srednjega veka razvaline nikdar ne imenujejo „Gradišče“, ampak le „Stari grad“, rimski tabor pa nasproti nikdar ne „Stari grad“. I čuda! enakih imen se največ nahaja, koder so peljale rimske ceste. — Ta marljivi preiskovalec si je osnoval starinoslovsko karto, na kateri je poslušalcem kazal, kje so za prazgodovinarja imenitna tla. Poglavitne ceste so držale od Ogleja čez našo deželo proti Emoni, ki je po njegovem dokazovanju stala na mestu sedanjega Iga; od tod se je ena poteza oddelila po Dolenjskem čez šentviško, trebanjsko, šentjernejsko dolino k sedANJI hrvatski meji proti Sisku, druga pa na severno stran čez Trojane (Adrans) proti Celju in v noriške kraje.

Drugi zanimivi podatki antropologični iz spodnjega Štajerskega so poslušalce opozorili na to, da mora antropolog opazovati tudi sedaj živeči rod gledé barve njegove polti, njegovih očes in lasi, njegove velikosti in kakovosti čepinj in njegove fizičnosti sploh. To mu podaja tudi sled nekdanjih prebivalcev, o katerih mu zgodovina, mu najdbe in izkopanine pričujejo. Tako so se po njegovem prizadevanju opazovali šolarji na spodnjem Štajarskem ter se našli črno-, ru-

javo- in belo-lasi, ravno take barve v očeh in polti; to je on vse po procentih razredil. Vidi se, kako v krajih iste narodnosti enakobarveni prevladujejo. Sploh je prof. Müllner interesantne reči omenjal z očitnim navdušanjem, ki kaže, da ga pri njegovih preiskavanjih vodi ljubav do domovine; ta domovinski duh veje tudi po njegovih spisih.

Slednjič je prečital Dežman še spis dr. Lušina iz Gradca „o krajevnih in osebnih imenih na Kranjskem“, o katerih se dá marsikaj kritikovati, za kar pa tu ni mesta.

Drugi dan je govoril grof Wurmbrand „o nalogi antropologije v Avstriji“. Omenivši, kako se je začela antropologična veda v severnih deželah, Nemčiji, Belgiji in Franciji, pravi, da se je tudi pri nas jelo gibati; nasledek tega je bilo ustanovljenje dveh antropologičnih društev na Dunaji in v Gradcu; potem opisuje, kako plodono so društva delovala, kar priča na pr. prazgodovinska karta Nemčije od Virchowa in konečno pravi, kako bi le edinostno ravnanje antropologičnih lokalnih društev v Avstriji moglo kaj zdatnega doseči. Želeti bi bilo, da bi se tudi v Ljubljani osnovala stalna družba, kateri zadača bi bilo prazgodovinsko preiskavanje kranjske dežele. Temu so vsi govorniki priglašali, le mnenja njihova so bila različna o tem, ali naj se osnuje eno samo veliko društvo na Dunaji ali pa več po raznih deželah. Pokazalo se je, da je tudi na tem vednostnem polju centralizacija nemogoča „pri čudnih razmerah naših dežel“, saj je Avstrija po svoji zgodovini federalistična; povdarjalo se je pa, da naj družbe delajo po istih načelih in skupnem načrtu. I v tem smislu se je sprejela naposled tudi resolucija.

Na to bere logar M. Scheyer poročilo o gomilah krog Radeč na Dolenjskem in o ondašnjih najdbah. To je bilo zelo podobno poprejšnji Dežmanovi razpravi, zato naj toliko zadostuje.

Zdaj razgrinja W. Obermüller svoje misli „o predrimskih prebivalcih Norika“. Govori pa tako nerazumljivo, da smo še le iz kritike spoznali, kako on zastopa popolno nove, dozdanjimi trditvam nasprotno misli. Po teh bi bili prvotni prebivalci Norika manjše temnokožnato (barvno) ligurično pleme, ki je v starodavnosti morda prebivalo na stavbah na koléh in večje nasprotno pokolenje, ki se je od Albanije skozi vse alpe noter do Galije in Italije razširjalo. K tem prvotnim stanovalcem so se pozneje iz Azije pridružili Indogermanci ali Ari in sicer Vendi čez Francijo, Feničani pa po morji, kateri se pa v asirskem „klinastem pismu“ zmerom zovejo „Khatti“, od katerih da izvirajo tudi „khatti ali hessi“ na Nemškem. — Zoper to so se pa kaj srdito vzdignili drugi učenjaki, kakor dr. Much in dr. Neumann, ter Obermüllerja neusmiljeno zdelali.

Konečno še Dežman prečita dr. Luschinov sestavek „o starih grobovih v Bosni“, katera se kaže zelo bogata antropologičnih in prazgodovinskih spominkov.

Po medsebojnih zahvalah se zborovanje sklene.

Iz večine teh obravnav se je pokazalo, da so naše slovenske dežele za starinoslovce v resnici klasična tla, kakor je v začetku uže povdarjal predsednik. I ta klasična tla uže čez tisoč let posedamo Slovenci, česar nikdo tajiti ne more; prazgodovinsko preiskavanje pa nam bo brž ko ne odkazalo še večjo starodavnost. Da bi se tudi slovenski sinovi jeli bolj brigati za našo preteklost! Res je, da nismo tega sami krivi; kriv je tuj jarem, ki nam ne dá priti k dušku še celó v 19. stoletji! Bog daj, da se kmalu obrne na bolje! Z marljivim delovanjem se bo doseglo to, kar trdijo domoljubni učenjaki, da bo Slovenija na vprašanje:

*) Sicer pa nevednežev kakor „neznalica“ slovstvo ne bo težko pogrešalo, ako jih muri vzame.

„Kaj bodem ti dala (o vitez dobrotni)?

Pogledam okrog,

Razločit' ne morem

Skor svojih otrók“;

z neumrljivim Vodnikom mogla ponosno in samosvestno odgovoriti:

„Od prvega tukaj stanuje moj rod,

Če vé kdo za druž'ga, naj reče, od kod!“

A. Ž.

Popotne črtice.

Spisuje političen sitnež.

(Dalje.)

Toliko sem opazil o sprehodu, ki ni bil predolg, ker se mora povsod kmalu kvišku plezati ali pa navzdol lezti in to po silno slabih potih ali marveč stezah. Domá mi je pokazal gospod župnik svojo živino, med katero sta me zanimala dva prešiča na pol „sufolka“, ki sta bila res prava debeluha, da sta komaj hodila, a pri vsem tem dobre volje in požrešna. Iz teh debeluhov bo že še kaj. — Tu naj še opomnim, da drugje po vasi nisem videl nikjer lepe živine nobene vrste.

Ko se je naredila noč, smo zopet sedli za mizo in spravili kuharico na noge. V zvoniku so pritrkavali fantje pozno v noč, in na moje vprašanje, zakaj to, dobim odgovor, „da pritrkavajo turšici.“ Mislijo namreč, da tako pritrkavanje o binkoštnih praznikih stori turšico rodovitno in debelo. Če tudi zavoljo „pritrkavanja“ koruza ne bo debelejša, vsaj tudi ne bode drobnejša.

Drugi dan smo šli ogledavat razvalino Šumberškega grada tri četrt ure daleč. Ta razvalina stoji na vrhu griča od te strani zelo strmega, na katerega se pa od zadej precéj priležno pride. V Valvazorji je narisán še celi grad, a vendar z opombo, da uže razpada. Kakor pravijo, je večkrat treščilo va-nj, zgorela mu streha, in ker bi bilo popravljjanje preveč stalo, zato so raje vse popustili. Kdo bo pa tudi res bival v tako samotnem kraju, do katerega še nobenega zloznega pota ni! Zdaj zidovje počasi razpada. Pod gradom je ohranjena le še kapelica z dvema zvončkoma, ki se iz doline od dobrniške strani prav lepo vidi; sedanji posestnik knez Auersperg skrbi za to, da ne razpade.

Pri kapelici se nekoliko ustavimo in oddahnemo, ker je prostor res prijazen, razgled proti Dobrniču obširen. Vidi se večidel goščava, nekoliko gričev in hribov, med zadnjimi tudi oni, na katerem je stal nekdanj grad Kozjek, o katerem pa zdaj ni sledú več. Dalje se vidijo više kočevske in dolenske gore, med njimi veliko vasi, posebno lepo Primskovo na vrhu zelo tanjke, na samem stoječe gore. Največ je — se ve da — šume, a le nižega listnega drevja, velicega malo. Jaz sem naglo uganil, zakaj so stari plemenitaži svoje gradove stavili na take kraje. Res! lepo je bivati tû, če za vse, česar je za življenje treba, skrbijo drugi. A ubogi ljudje, ki so morali tû svoji gospodi tlako delati! V znožji griča je ohranjena tudi še nekdanja „grajska pristava“, ki pa je zdaj lastnina nekega kmeta.

Tu ogledavši si okolico splezamo po obzidji grada na vrh. Zidovje se še brani razdevanju časa in vremena in če bi človeške roke ne bile potrgale rezanega kamna z njega, bilo bi še trdnije. Prostor je širok, zdaj pa s kamenjem posut in z drevjem zaraščen, vendar je poznati še nekdanjo podobo grada, kakor je narisán v Valvazorji. Čemu li je to bilo trdno zidovje v tako odročnem samotnem kraju? Meni je prihajala misel, da prebivalci takih gradov se niso bali tujih sovražnikov, tudi ne sovražnih grajskih sosedov toliko, kolikor svojih tlačениh podložnih, in da so bili taki gradovi res bolj „zwingburgen“, kakor tabori zoper so-

vražnika. — Pod zidovjem smo našli še precéj globok vodnjak, kjer se je nabirala voda s strehá; na dnu je s kamenja izsekan in še zdaj ni zasut; gotovo bi držal še vodo, če bi jo od kod vá-nj napeljali. V Valvazorji se pod tem vodnjakom vidi še drug, katerega pa mi nismo iskali. Iz tega se vidi, da so se uže pred sto in sto leti tu priskrbovali z vodo na tak način, kakor še zdaj.

Od sprednje strani grada je razgled po litijem in trebanjskem okraji še veliko lepši, prav naglo sem razumel, zakaj so posestniki imenovali ta vrh nemški „Schönberg“, iz česar je potem postal domači „Šumberk“; radi bi bili tu še nekoliko dalje postali; a v tem so se bile pripodile črne megle, ki so nas silile v dežji popihati jo z gore. V znožji smo bili kaj naglo, ker smo izbrali si krajšo strmo pot, spodej pa smo pod gostim gabrovjem blizo „coperniškega stola“ — bukev je tû kakor stol izraščena — vedrili, da je nevihta odpodila se. Tukaj menda je moral „hudič polhe pasti“, kakor Valvazor pripoveduje, ker je ves kraj za tako obrtnijo silno ugoden in gostega bukovja vse polno; morda je pri tem sedel celó na onem „coperniškem stolu“, ker je drevo zelo staro. Ploha neha in mi se vrnemo po slabih potih, po kakoršnih se ta kraj posebno odlikuje, domu in najdemo mizo uže pogrneno — dokaz, da je kuharica vedno mislila na nas. Pri obedu smo bili zopet židane volje, popoldan pa smo naredili „izlet“ k Martinu Trlepu.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Zakaj gre Andrassy?

Vsake vrste časniki si ubijajo glavo in ugibajo, zakaj popustí Andrassy ministerstvo unanjih zadev. Popisali so uže cele kupe papirja, vsak hoče kaj družega in pravo vedeti; nekateri celó trdijo, da mož boleha in potrebuje mirú, češ, da se preveč trudi in možgane napenja. To vse je prazna slama. Magjar Andrassy nikoli ni poznal težkega dela, uniforma in parada mu je bila glavna stvar. Šel bo zato, ker je videl, da mora iti.

Avstrijsko-turška pogodba je prestrigla zadnjo nit, ki je do zdaj še vezala avstrijske konservativce s politiko Andrassyjevo; to se vidi brž, če pomislimo, da so konservativci državnega zbora avstrijskega, posebno pa grof Hohenwart, vodja njihov, in vodja Poljakov Grocholski glasovali za berolinsko pogodbo in svoje tovariše v delegacijah pregovorili, da so dovolili stroške zasedbe Bosne — le zato, ker so bili trdnega prepričanja, da bo v smislu berolinske pogodbe po zasedbi Bosne prišla sama ob sebi tudi popolna prisvojitev te turške dežele, da se bo toraj tako naše cesarstvo razširilo in okrepilo. Saj je tudi večina udov avstrijske gosposke zbornice ravno tega mnenja bila, ko je pritrdila berolinski pogodbi in zasedbi Bosne.

Na to je pa prišel grof Andrassy z avstrijsko-turško pogodbo, po kateri so vse take nade mahoma uničene. Ker se sultanu pripoznavajo v zasedenih deželah vse vrhovne pravice, se pač ne dá več misliti na to, da bi Avstrija jih pozneje zá-se obdržala; avstrijske armade so prišle v Bosno in Hercegovino tako rekoč le kot žandarji sultana, da tam delajo in vzdržujejo red, in se morajo spraviti iz dežele, kedar bi sultan utegnil to zahtevati. To je pa za zdravo pamet uže vendar preveč in razumi se, da so oni konservativci obeh državnih zbornic, ki so do zdaj podpirali